

Na domačem vrtu III

Na domačem vrtu III je tretji, zadnji del istoimenske trilogije, ki je nastaja v letih 1999-2005 v koprodukciji kinotečnega programa Kino-uho in Slovenskega filmskega arhiva.

Avtoriziral in produciral ga je harmonikar in skladatelj **Bratko Bibič** z montažo raznolikih filmskih arhivskih gradiv in kompozicijo ter (živimi) izvedbami (izvirne) glasbe ob projekcijah filmov. Pri tem mu ni šlo za »historično« kompilacijo arhivskih filmov, ki bi podala zgodovinski pregled slovenskega filma od njegovega rojstnega leta 1905, temveč za neko vrsto »zgodovinske fikcije«, ki preko filma pripoveduje o zgodovini (Z. Vrdlovec) še globoko v 90. leta 20. stoletja.

Obenem se je Bibič podal v eksperimentiranje z razmerji med filmskimi gibljivimi podobami, pripovedmi, glasbo in zvoki. Če je v prvem delu trilogije (še) izhajal iz klasičnega pristopa nemi film-živa (izvirna) glasba, pa je v drugem delu (že) začel s kombiniranjem (montažo) odlomkov iz nemih in zvočnih filmov, modulacijo in transformacijo zvočnih filmskih sledi (glasba, šum, govor) ter njihovo nadgradnjo in interakcijo z instrumentalno glasbo, ki jo je v živo izvajal Potujoči kino Bridka Bebiča na številnih projekcijah v domovini in tujini.

V tretjem delu trilogije je Bibič ustvaril glasbene mikro-kompozicije in zvočne strukture samo še iz zvočnih filmskih zapisov (soundtracki) glasbenih, govornih in šumskih razsežnosti izbranih odlomkov in fragmentov iz arhivskega gradiva iz obdobja od 60. do 90. let 20. stoletja. Pretežno hiter tempo in odrezavi ritem montaže, modulacije filmskih zvočnih zapisov ter njim (ne)pripadajočih podob izhaja tudi iz značilnosti v tem obdobju uveljavljajoče se televizije, ekonomske propagande (reklame) in glasbenih video spotov.

S pričujočo re-aktualizacijo tretjega dela stopa Bibič še korak dlje po poti odklona od klasične paradigme nemi film - (živa) glasbena »spremljava« k ustvarjanju in igranju glasbe v živo z zvočnim filmom. Skupaj s harfistom in skladateljem **Eduardom Raonom** ter tolkalcem in improvizatorjem **Vidom Drašlerjem** nadgrajuje z novimi zvočnimi plastmi in glasbenimi strukturami predhodno komponirani soundtrack sklepnega dela trilogije, pri čemer tudi soundtrack sam vstopa v tok sprotne predelave v realnem času predvajanja in instrumentalnega muziciranja.

»Na domačem vrtu III« je skupaj z prvim in drugim delom izšel na DVD ob stoletnici filma na Slovenskem (Slovenska kinoteka, Demiurg, 2005). V izvirniku je bil javno predvajan samo na premierni projekciji leta 2005 v predverju Kina Dvor.

Nova verzija, ki ji bomo priča 15. decembra v Slovenski kinoteki, je bila prvič izvedena v okviru Festivala slovenskega filma v Portorožu septembra 2016.

Na domačem vrtu III: O avtorjih in nastopajočih glasbenikih

Bratko Bibič (r. 1957)

»Der Balg-Beisser«, »Zwiderwurz«, »Zertrümmerer« ali »Ober-Madley«, kot ga je poimenovala kritika v nemškem govornem prostoru glasbe, velja za enega od pionirjev emancipacije harmonike iz steznika glasbenih stereotipov od začetka 70. let 20. stoletja dalje. V odprtem prostoru med t.i. svetovno glasbo, minimalizmom, improvizacijo in avantgardo to počne z izrazito melodičnostjo, nenadnimi vpadi disharmonij in pustolovskimi ritmičnimi preobrati, izhajajočimi iz zanj značilne metode »cinematične naracije« (filmične pripovednosti).

Paradokсно »preprosto in kompleksno, resno in humorno, premišljeno in norčavo« glasbo je Bibič gojil in razvijal ter jo še vedno s skupinami Begnograd (SLO, 1976 - 1983), Nimal (SLO, CH, USA 1987 - 1991), Accordion Tribe (SLO, SF, S, A, USA 1995 - 2010), The Madleys (SLO 1995 – 2015) in Otto Lechner & Die Wiener Ziehharmoniker (A, SLO 2009 -). S temi skupinami, solistično, v duetih in ad hoc projektih je avtorsko koncertiral v Zahodni Evropi, ZDA, Kanadi in Indiji po nadvse raznolikih prizoriščih, od undergrounda in alternativnih prizorišč švicarskih squattov, zueriške Rote Fabrik, ljubljanske Metelkove... do uglednih festivalskih in kulturnih institucij (Knitting Factory, Town Hall - New York City, Chicago Symphony Orchestra Center, WDR Grosse Sendesaal Koeln, Wiener Konzerthaus, Bruckner Haus, Luxmebourg Philharmonie, Kultur- und Kongress-Zentrum Luzern, Palace of Arts Budimpešta, Koelner Philharmonie, Bimhuis Amsterdam, MIDEM Cannes itd.).

Glasba Bratka Bibiča je bila zabeležena na trinajstih (prvih) izdajah nosilcev zvoka v Sloveniji, Franciji, Švici, Nemčiji, Avstriji, nazadnje na albumu Bratko Bibič & The Madleys & gosti »Kabinet čudes Brutka Bimbiča« (SLO 2013) in »Die Wiener Ziehharmoniker. Live in Metropol« (A 2014), v dokumentarnih filmih »Accordion Tribe. Music Travels« (CH-A 2004) in »Harmonikarji« (SLO 2005) Kot »Grenzgänger«-ja harmonikarske glasbe ga navajajo akademski prikazi in analize: Ch.Wagner, Das Akkordeon, oder die Erfindung der populaeren Musik (Schott, Mainz 2000), M.

Jacobson, Squeeze This! A cultural History of the Accordion in America (University of Illinois Press 2012) in O. Djordjević, World Music in Serbia. Prvih 30 godina: 1982-2012 (World Music Association of Serbia, Beograd, oktober 2012), uvrščen pa je bil tudi Novi slovenski biografski leksikon ZRC SAZU (izid december 2016). Avtorsko in izvajalsko je bil in je dejaven na področjih (uličnega) gledališča, sodobnega plesa, multimedialnih projektov (»Javorca Resurekcija« 2016), filmske produkcije (»Potujoči kino Bridka Bebiča«), kulturnopolitičnega aktivizma in raziskovanja (kulturna infrastruktura, urbanizem) ter publicistike (številni članki in dve knjigi: Hrup z Metelkove, Ljubljana 2003, Harmonika za butalce, Ljubljana 2014).

Eduardo Raon

Na Portugalskem rojeni in v Sloveniji že več let delujoči glasbenik in skladatelj. Uveljavil se je na področju sodobne glasbe na Portugalskem, v Sloveniji, Avstriji in Nemčiji, Franciji, Belgiji... na skupaj več kot 60 koncertih v obdobju 2013-15. Izdal je 17 albumov, zadnja dva leta 2013, leta 2012 pa skupaj z Mario João & Máriom Laginha, s katerima je v letu 2013 tudi koncertiral.

Ustvarja in izvaja glasbo ter producira zvok za gledališče ("Draga duša", Barbara Kapelj, Cankarjev Dom 2014, "Manuel d'Almeida & d'Anse", Teatro Praga, Lisboa... 2013) in performance ("Made With Love", Teja Reba, Stara Elektrarna 2015). Zanj je še posebno pomemben odnos med glasbo in filmom; zložil in izvedel je že vrsto filmskih glasb in spremljav, pri nas predvsem v Slovenski kinoteki, kot tudi soundtrackov za (animirane itd.) filme. V obdobju 2013-2015 (avtorstvo in izvedbe z več ponovitvami): »Entuziazem. Simfonija Donbasa« (Dziga Vertov), "Metropolis" (Fritz Lang), "Die Puppe" (Ernst Lubitsch), "Retrospektiva" (Émile Cohl), "Sayat Nova – Vulnerant omnes, ultima necat" (vse Slovenska kinoteka in Animateka), "Filmes Pedidos" (kompilacija nemih filmov, Lisboa), "Ikonografie der Macht" (Viennale Film Festival, Dunaj).

Vid Drašler (r. 1983)

Vid je v Bistrici ob Sotli deloval v jazz-rockovskem Zmajevem repu in zasedbi Malik. Z zasedbo Balžalorsky / Drašler 3o je ustvaril presežek na mladi domači jazzovski sceni. Enako senzibilno bobna v šansonski Orkestradi. Naslednji vrhunec je dosegel s triom Drašler-Karlovec-Drašler, v katerem hrupnejša improvizacija nikakor ne pomeni manjše jasnosti. Leta 2014 je izdal izvrsten solistični prvenec »Kramljanja«, 2015 pa »Moje uho ima ostre robove« z zasedbo Trojnik.

Sodeloval je med drugim še v nekaj gledaliških projektih in s Kombom Zlatka Kaučiča, pri katerem je štiri leta študiral. Aktiven je tudi kot glasbeni pedagog in sooblikovalec glasbenih prireditev na Vrhniki ter motor tamkajšnje improvizatorske delavnice. V letu 2015 je ustanovil Septet in sodeloval pri projektu Olfamož ter z glasbeniki kot so: Zlatko Kaučič, Vitja Balžalorsky, Jošt Drašler, Marko Karlovčec, Andrej Boštjančič, Andrej Fon, Tomaž Grom, Cene Resnik, Kaja Draksler, Mario Rechtern, Linda Sharrock, Petr Zelenka, Samo Kutin, Tao G. Vrhovec Sambolec...

Razglednice z domačega vrta

»Bratko Bibič se z glasbeno-filmskim projektom **Na domačem vrtu** (1999–2005), ki je premiero v obsegu trilogije doživel leta 2005 v preddverju ljubljanskega Kinodvora, ob prazniku 20. obletnice Slovenske kinoteke pa smo bili reaktualizaciji tretjega dela z novo zastavljeno zvočno spremljavo (poleg Bibiča v izvedbi harfista Eduarda Raona ter tolkalca in improvizatorja Vida Drašlerja) priča že na letošnjem 19. Festivalu slovenskega filma, vrača "nazaj h koreninam", na domači vrt slovenskega filma...

Montažni preplet arhivskega materiala se v trilogiji razpenja od samih začetkov filma na Slovenskem pa tja do začetka devetdesetih, tik ob prelomu v njegovo poosamosvojitveno zgodovino. Če je prvi del zastavljen do leta 1941, s poudarkom na medvojnem obdobju 30. let, in se drugi loteva poznih 40. ter zgodnjih 50. let, pa tretji del s prerezom predvsem 70. in 80. let pozdravlja prihod novega medija, ki je spremenil filmsko krajino – namreč televizijo.

Iz zgodovinsko-pregledne zasnove, ki jo Bibič ustvarja iz arhivskega gradiva, nastaja film, ki zaniha iz dokumentarnega z načinom montaže-manipulacije samega gradiva in izrazito kritično začrtane perspektive – tako do filma kot medija, kot kulturnega pojava in kot nosilca oz. "lovilca" ideologije, in postaja na ravni filmske podobe esej, ki v interakciji z zvočno podlago oz. živo izvajano glasbo premišljuje tudi sam element zvoka. Tako se Domači vrt III s posnetki reklamnih, dokumentarnih in igranih filmov odpira v mesto, urbanizirano pokrajino Slovenije.

Podobe se v hitrem ritmu montaže z mestoma ostrimi rezi pretapljajo in znotraj narativa križno presegajo linearno linijo zgodovinskega časa ter upodabljajo izbrano obdobje predvsem v njegovi značajskosti. To je hitro življenje, to je življenje cvetoče komoditete vsakdanjega – s trgovinami, zabavo, rastočimi blokovskimi stolpnici v znaku socialistične arhitekture družbene krajine. Obenem v ta vsakdan, četudi najprej bežno, proti koncu (filma in obdobja) pa čedalje pogosteje in v večjih časovnih odmerkih, posegata politika in oblast, v končni sekvenci (bolj obdobja kot filma) pa tudi vojna, ki povedno preplete prasketajoče plamene olimpijskega ognja v Sarajevu s prizori gorečih oken sarajevske narodne knjižnice ob bombnih napadih balkanske vojne.

Prav vplet političnega, ki se najprej kaže subtilno, nato v neposrednem montažnem preletu kader-protikader, odpira razsežnost zgodovinskega na kritičen način, pri tem pa spretno izrablja in eksplicitno poudarja vlogo filma (in televizije). Če tako v izsekih iz satiričnega filma Jožeta Bevca **Dediščina bratov Lumière** (1962) Fran Milčinski

Ježek o objektivu kamere pravi, da "beleži stvari popolnoma objektivno, nekateri beležijo stvari od daleč, drugi čisto od blizu", dobi pomenljivo izgovorjen stavek tudi širši kontekst, ki opozarja na manipulativno moč medija, prenašanja ideologije in indoktrinacije s podobo, kar so navsezadnje izkoriščali vsi diktatorski sistemi 20. stoletja.

Posebej pomemben v tem kontekstu je morda zadnji del tretjega dela, ki prizore slavnega Titovega vlaka na njegovi zadnji poti prepleta z drugimi – prvimi podobami železnice, postaje in lokomotive, namreč tiste, ki je tako prestrašila gledalce prvih filmov bratov Lumière. Podoba Ježka kot najčistejšega tudi televizijskega zvezdnika zgodnjega obdobja tega medija, vpletena v ta metatekst, deluje skorajda ironično, Bibič pa novi medij premišlja predvsem skozi kritično zanko, zgoščeno v reklamnih spotih, ki se počasi prikradejo v zavest rastoče potrošniške družbe, kjer/ko "nemogoče je mogoče" in Slovenija kot "najlepša dežela sveta" bije v bratstvu in enotnosti treh, kot mehurček Radenske krhkih src.

Skupaj s filmskimi podobami, ki v tretjem delu prestopajo v sodobni čas, se spreminja tudi zvočna slika. Za razliko od prvega dela, ki premišlja predvsem razmerje med nemim in zvočnim filmom, ter drugim delom, ki zvok tematizira skozi element harmonike, pa tretji del zvok integrira na način filmskega soundtracka, kjer ta soustvarja sam filmski narativ, vzpostavlja atmosfero, hkrati pa v pomnoženem izseku dejanskih zvočnih zapisov filmov neusmiljeno tre besede kot nosilke ideologije, da razpadajo v šum – ali hrup – ali nazaj v tišino. Skozi tehnični element računalniškega vmesnika, ki iz vsega ustvarja eno razsežnost zvočne kulise, pa se med podobo in zvokom zgodi interaktivnointerpretativni preplet, ki prevezavo med osnovnima elementoma poglobi na skorajda dialektičen način.

Zadnji prizor film vrne na začetek. **Odhod od maše v Ljutomeru** (1905), ki ga je v objektiv ujel Grossman, se razveže v igrivem prepletu Bibičeve avtorske glasbe, morda v njeni najbolj svobodni in razsežni dimenziji glede na ostali del trilogije, in z vztrajno ponavljajočim se prizorom s poudarkom na manjkajočem detajlu pomežikne z mislijo na manipulativno moč/naravo filma, ki postavlja stvari malo drugače, morda malo bolj od daleč ali malo bolj od blizu, kot stojijo v realnosti.«

Anja Banko

Tekst je bil prvotno objavljen v Kinotečniku, november - december 2016, str. 4

